

Ook na zijn dood blijft Ulrich Libbrecht tot ons spreken. Hieronder vindt u een niet eerder gepubliceerde terugblik op zijn leven.
Hij schreef deze tekst in april 2009.

Als ik terugdenk

“Drie op de tien zijn gezellen van de dood”. Daar behoor ik toe. Ik ben te nuchter om te pogen het onvermijdelijke te ontlopen. Maar het gaat hier om een eenmalige gebeurtenis, waarvan men derhalve geen ervaring kan opdoen. Al wat we kunnen doen is er over filosoferen, maar dat is niets meer dan theorie, die we niet experimenteel kunnen natrekken. Blijft onze gevoelswereld. Ik geloof dat het om een diep emotioneel proces gaat. Voor iemand die alleen geleefd heeft in een kleine begrensde wereld is het een dreigend gebeuren. Hij zou dan ook liever onbewust sterven. Maar voor iemand met een diepere gevoelswereld liggen de zaken toch gans anders. Hij kijkt uiteraard achterom en vraagt zich af of het allemaal de moeite loonde... en misschien denkt hij met lichte spot: het leven is een boeiende vorm van tijdverlies. Maar misschien denkt hij aan het karma, dat hij in zijn leven heeft opgebouwd, en dat de enige erfenis is die hij aan anderen kan nalaten.

Dit is een troostvolle droom, die alleen maar zin heeft als men afstand doet van zijn eigen ego-gerichtheid. Niet ik ben belangrijk in het kosmisch gebeuren, ik ben maar een schakel in een oneindig lange keten van transcendentie. Maar wat is een keten zonder schakels? Daarom kijk ik graag eens achterom en vraag mij af of ik mijn talenten heb verdubbeld. Geleidelijk verdwijnt bij mij de rajas, die mij in de hoogdagen van mijn leven heeft gestuwd. Ik heb de sattva, het heldere inzicht, de verlichting, niet bereikt. Maar hoe dapper we ook het oosten tegemoet stappen, de zon zullen we nooit bereiken. Misschien kunnen wij niets anders bereiken dan wat morgengloed die de dingen in een rijker licht laten glanzen. Wellicht heeft het leven ook geen ander doel dan ons een stap dichterbij het licht te brengen.

Als ik dan terugdenk – *où sont les neiges d’antan?* - aan de tamas die ik bij mijn tocht door dit bestaan heb moeten overwinnen, dan voel ik de hopeloosheid van die donkere dagen weer meester worden over mijn hart. Hoe vaak heb ik gedacht: waartoe al dit zinloos streven? Ik heb het eigenlijk alleen volgehouden omdat ik geen beroep heb gedaan op mijn wil, maar op mijn hart. De wil werkt altijd doelgericht en maakt ons derhalve vaak moedeloos, als we niet over voldoende energie beschikken. Het hart is echter zelf een bron van energie. Als ik nu een blik werp op de toch wel aardige reeks boeken die ik geschreven heb,

vraag ik me niet alleen af waar ik de tijd gevonden heb om dat allemaal neer te pennen – in het begin pende ik nog echt, ik heb pas op mijn zeventigste de computer leren kennen –, maar nog veel meer: waar heb ik de moed en de kracht vandaan gehaald? Ik kan dit alleen verklaren door aan te nemen dat er een inwendige bron was die maar bleef stromen. Zonder een dergelijke bron kan men dit niet voor mekaar krijgen, zeker niet als men alleen beroep doet op zijn wil. Want de wil is een vulkaan, het is geen bron.

Ik zeg het niet graag, omdat het hoogmoedig klinkt, maar ik heb aan de binnenkant geleefd, mijn hart was bij de bron, mijn hart was de bron. Ik ben geen begenadigd genie. Verstandelijk behoort ik niet tot de hogere klasse, ik krijg geen overweldigende inspiraties. Ik heb slechts een gezond boerenverstand, maar ik heb dat dan ook gebruikt. Wel was ik dag en nacht bezig met vragen over de diepere laag van mijn eigen kleine wezen – ik heb pas later ontdekt dat men dit de Boeddhanatuur noemt. Soms vond ik het vreemd en zelfs enigszins abnormaal dat ik nooit erg bekommerd was om bezit, om sociaal aanzien of om de indruk die ik op mijn omgeving maakte. Ik was echter gevoelig genoeg om nooit iemand pijn te doen, ook de kleine en domme mens niet. Ik was er trots op dat ik geen vijanden had en ik leed eronder als iemand mij betichtte van bijbedoelingen. Ik heb er nooit naar gestreefd hoogleraar te worden; dit was in mijn leven bijna een toevallig nevenverschijnsel.

Ik was alleen geïnteresseerd in het oosters denken, niet omdat dit bedwelmend parfum mij aantrok, maar omdat ik mijn eigen leven wilde begrijpen. Daartoe moest ik ook de context begrijpen waarin ik leefde en dat kon ik pas als ik vergeleek met contexten waarin ik niet geboren was. Maar uiteindelijk interesseerde oriëntalistiek mij niet omwille van de 'wetenschap'. Ik was geen zelfgenoegzame wetenschapper die probeerde sociaal aanzien te verwerven. Ik leefde aan de binnenkant en stelde mij altijd weer vragen, die blijkbaar de vele anderen niet aan het hart lagen. Ik kon naar bed gaan met de vraag waartoe de kosmos nu uiteindelijk diende en daar uren liggen over nadenken. Soms denk ik dat ik te veel heb nagedacht en te weinig ben ingegaan op mijn emotionaliteit. Maar als ik achterom kijk, heb ik de indruk dat dit niet waar is.

Ik ben altijd gevoelig geweest aan het Mysterie van het bestaan, aan de zin van het leven, aan het lijden in de wereld. Ik was echter nooit zweverig of sentimenteel. Ik hield niet van die braderie van goedkope gevoelens zoals ze door de media werden aangereikt. Maar ik kon bij het lezen van een gedicht van Rilke werkelijk zo diep ontroerd zijn dat ik dat ook lichamelijk heel sterk voelde. Nu bleek niemand, of toch niemand in mijn omgeving, dit ook zo te

voelen, zodanig dat ik geen pogingen meer deed om mijn gevoelens aan anderen mee te delen. Dit maakte mij uiteraard tot een eenzaam mens. Ontmoette ik als eens iemand die mij wel begreep, dan werd ik haast euforisch en zelfs dichterlijk.

Als ik nu terugdenk aan dit innerlijk avontuur dat mijn leven is geweest, dan heb ik wel eens spijt dat ik geen kunstenaar ben, die uitdrukking kan en mag geven aan zijn ervaringen. Ik was verplicht het allemaal op te kroppen en eenzaam te verwerken. Ook in mijn boeken liet ik maar af en toe mijn hart een woordje meespreken, omdat men van mij filosofie verwachtte en geen poëzie. Ik verwekte daardoor soms een cartesiaanse indruk, maar dit was een masker, waarachter ik mijn gelaat verborg. Door al die zware studies kon mijn hart vaak geen gelijke tred meer houden met mijn verstand, dat zich gulzig laafde aan de ideeën van de groten naar de geest. Maar mijn hart deed pijn, wanneer mijn wil de leiding op zich nam. Altijd die frustrerende doelrationaliteit, altijd de dingen achterna jagen en ze nooit rustig laten komen. Ik had geen tijd voor meditatie, al was mijn gehele leven meditatief. De wil aanvaardt geen rust, de rajas jaagt vooruit. Als je echter aan het einde van deze wedren komt, dan krijg je het onbehaaglijke gevoel dat je voorbij gelopen bent aan de mooiste mogelijkheden. Wij verlangen alleen maar stilte en we praten zonder ophouden. Ben ik dan verdrongen in de woorden, in mijn eigen woorden? In donkere dagen denk ik dat, maar in het morgenlicht voel ik het anders. Wat betekent het eigenlijk als men zijn leven in het teken van de verlichting stelt? Waarom heeft een fijnzinnige mysticus als Eckhart zoveel gepraat? Zijn wij dan niet in staat te zwijgen?

Waarom ben ik dan al weer aan het praten met mezelf? Heb ik mezelf dan zoveel interessante dingen te vertellen? Ik weet toch dat ik er niet in slaag mijn emoties in woorden om te zetten. Soms had ik het gevoel dat ik daar enigszins in slaagde als ik gedichten schreef, maar ik heb de indruk dat er daarbij een grotere kracht uitgaat van de immanente dimensie dan van de transcendente. Als ik troost zoek in de gedichten van anderen en in een bloemlezing grasduin, stel ik vast dat bijna iedereen het alleen over zijn eigen kleine probleempjes heeft, over verliefdheden, over ouderdom, over angst voor de dood, over heimwee... Daarom was Rilke's *Stundenbuch* zo'n openbaring. De specialisten zullen wel beweren dat het niet Rilke's grootste gedichten zijn, maar voor mij zijn het de meest authentieke, die mij dan ook diep ontroeren. Zij hebben in elk geval in mijn leven een grote betekenis gehad. Misschien ben ik op het vlak van de poëzie maar een Beotiër – zeker als ik die moderne woordenkramerij lees – maar ik durf toch zeggen dat ik een sterk gevoel heb voor echtheid; dat ik weet

wanneer men alleen uit is op sensatie. Maar ik ben toch zo'n kleine dichter, ik vind de juiste woorden niet, ik beheers het timbre van de taal niet... en misschien zijn ook mijn emoties niet diep genoeg. Ik ben jaloers van mensen die zo gevoelig zijn dat zij bij gedichten kunnen wenen. Ik heb de indruk dat emoties in tranen moeten kunnen kristalliseren om de innerlijke druk weg te nemen. Ik blijf zo vaak met die druk zitten omdat ik te weinig tranen heb. Dat verergert de pijn. Want gevoelens verteren slechts langzaam. Soms zetten ze zich om in gedachten, in filosofische ideeën, maar dat zijn dingen die zware eisen stellen aan mijn zwak verstand. Dan lig ik een halve nacht na te denken om de nieuwe inspiratie in te ordenen in mijn levensbeschouwing. Slaag ik daarin, dan vind ik mijn rust terug, maar meestal lukt het niet en blijft het nieuwe knagen aan de oude zekerheden.

Ik geloof niet dat er één wereldbeeld is dat ons onaantastbare geborgenheid kan bieden. Vroeger dachten we deze te vinden in religies, die ons verzekerden dat zij, en zij alleen, de juiste visie op het bestaan hadden. Maar toe ik langzamerhand ontdekte hoe ze doordrongen waren van irrationele mythen, kwamen ze me voor als – wellicht onbewust – bedrog, of 'pia fraus'. Ik vond noch vreugde noch troost in verrijzenissen, in mirakels, in verschijningen, evenmin als in het lappendeken van allerlei overleveringen. Ik was niet gebaat bij valse troost.

Maar intussen bleven al die ongeduide ervaringen in mij rondtollen. Ik wist dat er geen andere uitweg bestond dan in de transcendentie. Maar mijn tamas om die weg radicaal te gaan, was mijn angst voor inauthenticiteit. De natuur hield geen belofte van verlossing in, maar de natuur was echt, en in wezen de enige betrouwbare werkelijkheid. Een bloem liegt niet.

Daarom ben ik een tijd een zuivere taoïst geweest. Toen ik, nu bijna vijftig jaar geleden, voor het eerst de Tao-te-ching las (in een Duitse vertaling van een Engelse vertaling, maar dat wist ik toen niet), grepen wij die prachtige ideeën zo diep aan, dat ik dacht: laten ze op mijn sterfbed maar het werkje van Lao-tzu in mijn handen leggen. Voor mij ontvouwde zich hier een gans nieuwe en frisse wereld. Ik was opgevoed met de idee dat de natuur weliswaar mooi kan zijn (we hielden van Gezelle), maar dat ze tenslotte datgene was wat moest overwonnen worden. Het christendom was ten zeerste anti-natuurlijk en zijn afkeer van het lichaam werd door ons aanvaard als een goddelijke boodschap. Het onderdrukken van het lichaam was slechts een aspect van het onderdrukken van de natuur. De *real Reality* was immers van bovennatuurlijke aard en dat was de zin van ons bestaan.

Ik ben van nature altijd een pantheïst geweest en ik begreep niet waarom het christendom dit als de ergste vorm van heidendom beschouwde. Ik heb pas veel later ontdekt dat dit was omdat het heidendom pantheïstisch was en men de heidenen, de Grieken inclusief, tot een soort jodendom moest bekeren. Ik had toen nog geen benul van de 'unnatural jew' en ik had de Bijbel nog niet gelezen. Ons werd als onaanvechtbare waarheid voorgehouden dat God in de hemel was (*whatever that may be*) en dat wij als enige bestemming hadden daar ook te komen. In de naïeve middeleeuwse beeldentaal waarin ons de eeuwige waarheden werd kond gedaan, bleek geen ruimte te bestaan voor directe ervaring. Wij moesten geloven. Maar wat is geloven? Is het niet op de eerste plaats dingen aanvaarden die men niet verstandelijk begrijpen kan, en die daarom tot een hogere logica gerekend worden waar alleen de kardinalen toegang toe hebben. Ik deed als kind mijn best al dat onbegrijpelijk van buiten te leren en haalde zelfs in de les van catechese de eerste prijs. Maar ik had in feite alleen woorden van buiten geleerd. Wie begreep er wat 'koopmanschappen, gedingen of processen' nu eigenlijk waren? Toch werden wij gewaarschuwd voor emotionaliteit: wij mochten best ontroerd worden door de diepe waarheden des geloofs, maar het verstand, door generaties theologen op punt gesteld, moest het voortouw blijven nemen.

[Hier stopt de onvoltooide tekst.]